

պէտ ինքը օրագրաց մէջ կը ջանար ինք զինքը արդարացընելու , բայց Դաղլ զիացիք ընդհանրապէս ծուռ նայեցան իրեն , ու անկէ ետքը տէրութեն մէջ մեծ պաշտօն մըն ալ չունեցաւ : Արդգուեցաւ Ծուրտան քաղաքին մէջ , ու հոն քաշուած կեցած էր ինչուան մահը : Ալ կարծուի թէ նօտարեկան հազիւ կար :

ԲԱՆԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ե ԳՐԻ ՀԱՅՄԱՆԸ ՎՐԱՅ :

Ո՞ւր լեզուին եւ գիրը ինչպէս որ ձեռին ու անունովը տարբեր է է գրէն , այսպէս ալ հնչմամբը մեծ տարբերութիւն ունի անկէ : Լո՞ս հնչումը , որ է գրուածի պէս է , աս տաճկական բառերուն հնչմանը կը նմանի , եւր (տեղ) , եւլ (հով) , եէ (կեր) և այլն . ու մեր լեզուին բառերուն թէ սկիզբը և թէ մէջը նոյն հնչմունքը ունի . իսկ բառերուն վերջը ոչ երբէք կը դրուի :

Դառերուն սկիզբը եղած ատենը գրեթէ ամէն տեղի հայերն ալ կը պահեն ձիշդ հնչմունքը . ուստի գրեթէ ամէնքն ալ շխտակ կը հնչեն այսպիսի բառերը կարդալու ատեն . էն , էշ , էս , էտ , երանի . քիչ տեղ կայ որ այսպիսի բառերու սկիզբն ալ էի պէս հնչեն , էն , էշ , էս , էտ , երանի և այլն :

Ընորհալւոյն այբուբենական ու տանաւորներուն մէջ կը տեսնենք որ եւլ սկսելու բառերը էով ալ սկսեր է . զոր օրինակ կ'ըսէ , “ Լորկինք և երկիր , Լակայք ողբացէք Լալկելի զանձնիմ ” , ասկէ կասկած մը կուտայ թէ աս բառերուն հնչումն ալ իրենց գրուածքին պէս ըլլայ : Աակայն լաւ քննութեամբ կ'իմացուի որ Ընորհալւոյն ըրածը աւելի բանաստեղծական ազատութիւն պէտք է սեպէլ . որով թերեւս ան ատենի մասնաւորաց հնչումը առ հարկի ընդհանուր հնչման տեղ առեր է : Ակզբնական եշին ալ է հըն-

չուելուն մեծ ապացոյցը աս է . { Յունարէնի մէջ էե գրով սկսուած հասարակ ու յատուկ անուններ կան որ մեր թարգմանիչները եշով սկսեր են . ինչպէս , Երէց , Եսայի , Երէմա , Երիւուն , Երուաղիմ , Երուինոս , Երուարար և այլն : Ուէ որ աս եշերը է հնչելու ըլլանք , ինչպէս ռամիկներէն ումանք կը հնչեն , յունարէնին հնչմունքէն խիստ կը խոտորինք՝ առանց պատճառի : Ուրեմն սկզբնական եշին հնչումն ալ անփոփոխ պահելու է իէ :

Ալ մնայ որ բառերու մէջ աս գիրը միշտ պէտք է կակուղ հնչել՝ սուզ էէ , ինչպէս որ կը հնչեն շատ հայատանցիք , առանց սաստիկ ձզմելու . աս բանիս վրայ ամենեին տարակոյս չկայ , ու է հնչելը սխալ է : Եշին աս հնչումը ոչ միայն փափկութիւն մը կուտայ մեր լեզուին , հապա նաև քանի մը հարկաւոր բառերու նշանակութիւն բոլորովին կը փոխէ , որ էով ըսուելու ըլլան նէ՝ ուրիշ բան կը նշանակեն . ինչպէս ասոնք ,

ԳԵՊ	ԳԵՐ
ԳԵՐ	ԳԵՐ
ՎԵՆ	ՎԵՆ
ՍԵՐ	ՍԵՐ
ՎԵՐ	ՎԵՐ
ՀԱՆԵՐ	ՀԱՆԵՐ :

Կը անց սաստիկ ձզմելու ըսինք . վասն զի տեղ տեղ ալ չափազանց կակղցընելով աս գիրը այնպէս սաստիկ կը հնչեն որ իբր թէ իրօք երկու գրով գրուած ըլլար , էէ . ինչուան հայաստանի քանի մը գաւառներու բնակիները , ինչպէս նաև Խրիմի ու Ուաճառստանի հայերը , շատ բառերու ու մանաւանդ բայերու մէջ եշը ինիի կը փոխեն , ուստի գրէր եմ կամ գրէլ եմ ըսելու տեղը կ'ըսեն գրէլ էմ , ասէլ էմ , լուլ էս , կարդացէլ ինք :

Լան ոմանք ալ , մանաւանդ հայաստանի բնակիներուն մէջ , որ քանի մը տեսակ բառերու մէջ եշին ձայնն ալ ամենեին չեն հաներ . ինչպէս արժայութիւն , խռարհութիւն , արժայութեան ,

Խոնարհութեան հնչելու տեղը՝ կ'ըսեն
արդառաթեան, արդառաթեան, խոնարհութեան,
խոնահրութեան և այլն :

Որոնք որ եշը էի պէս հնչելու վար-
ժեր են՝ իրենց շատ դժուար կ'երե-
նայ առջի բերանը հնչմունքնին շրտ-
կելը . բայց ուսումնասիրութեանն ու
ազգասիրութեան առջել դժուարու-
թիւն կայ որ չաղթուի : Ուրեմն ազ-
գասէր և ուսումնասէր վարժապետ-
ներուն կ'ինայ որ մեր ազգին տղոցը
կարդալ սորվեցընելու ատեն աղէկ
ուշադրութիւն ընեն աս բանիս, ու
թէ որ շիտակ հնչումը անոնց միտքը
տպաւորեն՝ մեծ արդիւնք կ'ունենան :

Իրենց հմտութեանն ու քաջալե-
րութեանը համար աս , ալ ըսենք , որ
օտար ազգերը երբոր կը լսեն թէ մեր
լեզուին մէջ աս փափուկ հնչումն ալ
ունինք , շատ կը հաւնին , ու կը զար-
մանան որ անոր համար մասնաւոր
նշանագիր ալ կայ մեր լեզուին մէջ :
Այս մարդ գիտէ որ Խտալացւոց ա-
նոյշ լեզուն լատին լեզուէն ելած է .
և ահա Խտալացիք իրենց լեզուին
շատ բառերուն մէջ մեր եւ գրին հըն-
չումը կը խորթեն . ուստի ան բառերն
որ լատիներէնի մէջ պարզ է (է) գրով
կը հնչուին՝ Խտալացիք ան բառերը
գործածելու ատեն և (է) կը գրեն ու
կը հնչեն . ինչպէս ասոնք .

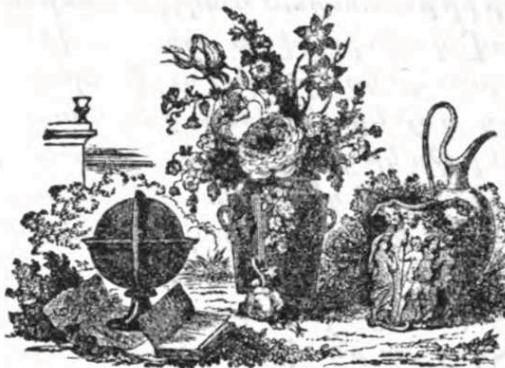
լու. fera (ֆէ՛ռա)	իտ. fiera (ֆիէ՛ռա կմֆէ՛ռա)
levis (լէվիս)	lieve (լիէվէ կմլիէվէ)
lepidus (լէպիդուս)	nierido (նիէռիդօ կամ նէռիդօ)
cæsus (լէսուս)	(cieco լիէսուս կմլէսուս) մն:

Ուստի ալ ունին աս է հնչումը . և
զարմանալին աս է որ , ինչպէս իրենք
ալ կը ձանշնան՝ իրենց աս նշանագրին
ձեւ մեր եշին ձեւէն առեր են . վասն
զի աս է իրենց եշը ն , որ մեր երկա-
թագրին շատ նման է , ն—ե :

Ուր ուրիշ գրելուն հնչմանը վրայ
ալ ուրիշ անգամ :

Հ . Գ . ԱՅՎ :

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ակնյունք Շառաբանութեան :

Խրահ է ան խօսքը որ երևելի մա-
տենագիր մը ըսեր է , թէ արուեստը
կը զարմացընէ զմարդս , իսկ բնու-
թիւնը նաև կը զուարձացընէ : Այ-
ժմարտութեանս փորձը ամէն մարդ
իր վրան ալ կը տեսնէ , ու կարօտ չէ
երկայն խօսքերու : Ո ասն զի երբոր
երևելի քաղաք մը տեսնենք , կամ գե-
ղեցիկ պալատ մը և կամ ինչ և իցէ
վարպետ շինուած բան մը , կը զար-
մանանք ու կ'ախորժինք , բայց չենք
զգար ան զուարձութիւնը՝ որ բնու-
թեան գեղեցկութիւնը կուտայ մեզի ,
ինչպէս են ծլած ծաղկած բլրակ մը ,
գեղեցիկ դաշտ մը , կարկաջոտ ա-
ռուակ մը , կամնաև պղտիկ բոյս մը ,
միայն թէ ուշադրութեամք դիտենք
թէ ինչպէս հունտէն կ'ելլէ ու հո-
ղուն և օդուն մէջէն իր սնունդը ծծե-
լով կը մեծնայ , կը ծաղկի ու հունտի
երթալով իր կեանքը կը լմընցընէ :
Այ զուարձութիւնը կարծես թէ բը-
նածին է մեր սրտին մէջ , այնպէս որ
ինչուան մանը տղաք կը սիրեն բնու-
թեան տեսարանները , ու ծնողաց
տանը մէջ կամ մանաւանդ դպրոցնե-
րու մէջ պղտիկ պարտէ զներ կ'ունե-
նան , ու մեծ սէր մը կը ծգեն բոյս
տնկելու , ծաղիկներ հասցընելու :

Ուշափ սիրուն տեսարան է , երբոր
անմեղ տղոց բազմութիւնը՝ առաւո-